

СТРАЖИЛОВО

ВЛАСНИК И УРЕДНИК

ЈОВАН ГРЧИЋ

У НОВОМ САДУ, 3. ОКТОБРА 1893.

ПЕСНИШТВО

СТАРИ МАЧ

Камо дани, кад си некад
По бојном се пољу вио,
Један крви, грозне славе,
Стари мачу, љута змијо!
Срце ти је огањ дало,
Смртни фијук страшна рука,
Певао си и пламтио
Сред крви и дивљих мука,

Певао си, песма ти је
Била само: смрт и слава,
Смрт крвнику, слава вечна
Нек јунака увенчава! —
Паде јунак с вековима,
Умре сунце дивних дана,
Ти остаде, мрки сведок
Мртве славе, љутих рана.

Прах те једе у тишини,
Ал те Србин праху не да,
Век те чува вековима.
Потомак те с надом гледа,
Па у ноћи трула мира
Брише рђу са оштрица,
Твојим сјајем душу греје,
Гони мрак са тужна лица.

Руку стеже, куша снагу —
Кад се спомен славе јати,
Он се куне, да ће тобом
Мушка бедра опасати.
Жељом грли слике дивне,
Борбу чека, славно време,
Да завришти бојна труба
И дигне се храбро племе.

На да суне там, где пламти
Крв јуначка, борба слепа,
Да раскида тобом ланце
И крвничке главе цена.

Ленскиј

АНЂЕО

Апоноћи немој над сањивим светом
По незнану путу из свештеног раја
Анђелак један летео је летом
Кроз светлост звезда и звезданог сјаја.

Посланик неба, гласник дана свети
Све јасне звезде прешао је туди,
Док мирно заста на овој планети
И тихим кроком пође посред људи.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

— Иди, Бог ми рече, мог анђела ето!
Радост и божанство у оку му сјаји,
Чедност светог раја и знамење свето
И небесну љубав он у срцу гаји.

Млађана му душа мир и срећу труби
И присуством својим слатку радост лева —
Од сад срце твоје нека њега љуби,
И нека га хвали и нека му пева!...

И од тада ето, мој анђеле плави,
Свечано и мирно звоне моји гласи:
Моје срце само твоје чари слави
И небесну чедност, што ти душу краси.

Јов. А. Дучић

Ј Е Д Н А З А Д Е В И Ц А

ИЗ МОЈЕ НЕШТАМПАНЕ СПОМЕНИЦЕ

(Свршетак)

вде стајаше наш девети корпус под фелдмаршалајтнантом грофом Шафгоцем. Управитељ његова ђенералштаба беше потпуковник Кризманић (умро као заповедник града Варадина у истом граду). Бесмо пријатељи још од године 1842, при мерењу у јужној Чешкој.

Из Брашова јавим по дужности своје старешини, пуковнику Јунгбауеру, управитељу ђенералног штаба наше војске, у Букурешће целу ону моју задевицу у Нехојашу. Учинио сам то из два разлога: требало је да зна наше заповедништво о тој препони, а друго: јемачно ће мој противник јавити својој власти тај сукоб, па да предупредим, да догађај не извитопери на своју корист.

Пре свог поласка у Букурешће, тим истим путем, испричам Кризманићу своју задевицу и замолим га, да ми да један вод војника, под командом једног официра а под именом извиднице, да поведем са собом до Нехојаша. Ја ћу их вратити из тог места. Тиче се тога, да онај заповедник страже види један део царске војске, од које су педесет хиљада настањени данас у Румунији.

У Красни нађем војнике од осме регулашке регименте, под заповедништвом једног официра.

У ноћ приспесмо у Нехојаш.

Сутра дан у девет часова одем горе поручику, заповеднику пограничне страже, заједно са мојим млађаним другом, заповедником наших војника. Поведем и једног унтерофицира, као тумача, јер нисам знао тако добро румунски, а требало је да зна и мој друг, официр, све чега се тиче. Горе пред кућом наиђем на једног ондашњег грађана, бољег реда, и замолим га, да и он буде ту, то јест, да буде моме противнику — девер.

Кад уђосмо у пространу писарницу, али велика промена се збила у кући: млада, лепа домаћица родила сина. Мати лежи десно у постели, лево на дивану поред пећи седи гарава, крупна, дебела дојкиња и баш доји кућно сле ме. Поручик седи уза сто са неким актима у руци. Беше то црномањаст, омален, буцмаст човек. Ја замолим госпођу да извини; не знађах, да се та радост десила у кући, за то замолим домаћина, да изволи изаћи са мном или у другу празну собу или под ведро небо; имам нешто с њим да расправим. Он се набрецну. Не ће, вели, да излази из своје званичне писарнице.

»Добро« — рекох — »кад не ћете, онда ви одговарајте... Дошао сам, господине, да вас лично позовем на одговор за ону мени пре десет дана нанесену личну увреду, кад сте ми у брк рекли, да ме не признајете за аустриског официра; даље, на одговор, што сте омаловажили својеручни потпис мога врховног заповедника, фелдмаршалајтнанта грофа Корониња, рекавши, да не знате, ко је тај Корониња. Ја вас за то позивљем, као официр официра, на двобој. Ево вама ваш, ево мени мој сведок и девер. Ево две оштре сабље наше; ваша ће јемачно бити тупа. Ако пак претпостављате ништоље, ево мојих кубура.«

Мало час за тим додадох:

»Но видећи промене у вашој породици, вашу супругу као породиљу у постели, ја сам једино из призрења према вашој госпођи склоњен да се задовољим, ако ме молите за опроштење за оне увреде.«

»Ја да молим? Никад, никад!«

»Онда бој! Ви га хоћете!« — рекох му ја са свим мирно. — »На вашу одговорност. Као што виде сведоци, ја вам оставих врата-оца отворена.«

WWW.UNILIB.RS
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Сад наста у соби покор: породиља поче да запева, дојкиња да зипара и да јауче, мали Румун да дречи из свега грла... А, то беше призор, да човек побегне.

Извадим часовник и положим на сто.

»Господине! За пет минута или сте молили за опроштење или — бој!«

Један, два, три, четир минута протеклоше у бездан... и једва се тврда глава преломи и рече:

»Молим за опроштење!«

И тиме беше свршена задевица.

Захвалим оном грађанину и опростим се са својим сведоком. Он оде са својом четом узводно реке Бузеје у Ердељ, ја низводно у варош Бузео и у Букурешће.

Оно, што сам о тој питомој долини реке Бузео напред рекао, остаје у вредности нигде стене, нигде стрма пада реке; шума с обе стране. Ја сам у свом опису назначио ту долину као једину zgodну за железницу. За што нису уважили моју споменицу — не знам; али то знам, да је велика штета, што нису ту, већ у долини реке Прохове, на подножју Вучестових урвина, саградили пругу.

Кад приспем у Букурешће, чујем, да је управитељ генералног штаба мој рапорт поднео врховној власти и да се жалио, да је наш један официр при вршењу добивеног налога могао наићи на такве препоне и такве увреде. У исто доба дође ми друг, капетан Трајан Дода, па ми достави, да је ту брат оног хаџикавгације у Њехојашу, па се жали, да му је брат од стране румунске владе, због тога понашања његова, отпуштен из службе, без пензије.

Ја одем с места лично пред грофа Коронинија, јавим му ток те ствари и како је свечано пред сведоцима молио за опроштење и тиме дао сатисфакције.

Замолим свога старешину, да кнезу Штирбеју добру реч каже, како би оног официра помиловао. Гроф Коронини одмах оде до кнеза и овај уважи жељу те помилује официра и поврати га у пређашње му звање у Њехојашу.

Од куда се он тако опрео мени и мојој мисији?... Тамо горе у планини усамљен, ни у ком додиру са светом и са образованим друштвом, његово се патријотско срце кињило и гризло, што је аустриска војска ушла у ње-

гову отаџбину. У својој наглости и пргавости није просудио, да је то по Румунију био једини спас и благослов, јер тим је њојзи био заштеђен рат и беху јој заштеђене све с ратом скопчане невоље и пустоши. Да је један једини пут био у Букурешћу, или другој којој већој вароши, био би се уверио, какав ред и каква дисциплина влада у нашој војсци, па би се опријатељио са нашом опсадом. Овако нас сматраше за душмане својој отаџбини, и тек што му се ја указах на згоду, он потеже, да искикали своју срџбу на мени.

А ја? Ја баш нисам онај, који ће се тако лако дати сатерати у тикву, који ће се свакој шуши подати, па макар ме стало живота! Ја не бих дао да ми нико смета, кад вршим своју дужност.

Јемачно ће бити поучно, што сам овај догађај верно описао. Из њега упознајемо нарав румунског народа, тог иначе честитог, благог, доброћудног, простог па и јуначког народа. Да је јуначан, уверили смо се на Гривници.

Ево како га црта сам Румун, Иван Славићију, у својој књизи на страни 144:

»Румун је тврдоглав и не ће ти примити, за живу главу, нову идеју, коју смо ради да му препоручимо.«

А на страни 145 каже:

»У ствари, која се њега тиче и која његову корист условљава, тако је самовољан и пркожџија, да ју — једино из ината — не ће примити, ако му је ко други препоручује.«

»Румун је« вели даље »иначе најбољи, најпоузданији човек, само ако смо погодили жицу, на којој му можемо веровати. Али ту жицу тешко је погодити, јер Румун је пре свега — *неискрен*. Искреност у његовим очима није никаква врлина. У румунском језику и нема речи за *искреност*. У опште, по његовим назорима, не спада искреност у дужност, и ко истину каже па се тиме оштети, том се ругају.«

Та ружна навика неистинитости од стране кнеза Б'скарусиљског и његових сељака у мало што не умори човечји живот у двобоју. Јер да ја добих на Богојављење одмах у јутру при поласку у њину селу коње, прошао бих кроз Њехојашу, а не би ме нико задржао, не би се сукобио са оном пржом те не било никоје задевице.

МРКИ ВУК

ИСТОРИЈСКИ РОМАН АДАМА КРЕХОВЈЕЦКОГА

ПРЕВЕО С ПОЉСКОГ РАЈЕО

(Свршетак)

Из раскошних снова пробуђена, суровом руком Борковичевом, Јадвига не могла да се опрости страха, који овлада њоме после оне страшне ноћи. Краков и краљевски замак постадоше за њу место најљућих мука; желела је да утече оданде и да се за увек скрије испред људских очију. Чезнула је сада и за Жегањем, а те осећаје не умејаше притајити пред краљем, који је бадава гледао да ју утеши и умири. Јадвига беше сваким даном мршавија и слабија, а свако вече обузимаше ју тако неодољива бојазан, да је готово силазила с ума. Спопадаше ју језа, кад види туђа лица, а на сваку галаму падаше у несвест.

Краљ, тешко забринут за живот миле љубе а у исти мах и за живот очекивана потомка, науми одвести Јадвигу из Кракова, а то је најпосле могло добро утецати и на узрујано духовништво.

— Скрићу је — мишљаше — дотле ће свет мало заборавити... а она ће оздравити! Ваља само наћи тако скровито и тихо место, где не би никако врева могла доћи до ушију болесници.

И после дуга размисљања изнађе.

Два сата хода од места Ченстохове, где се на Јасној Гори дизаше стара дрвена парохијална црква, у песковитој околици, зараслој четинастим шумама, дао је Казимир још пре саградити малу тврђаву.

Беше то сушта пустиња. У сред шума песковите равни, а по њима пржине и големо, високо стење најчудноватијих облика, као да га је разбацала дивска рука.

Стење се то пружаше у ланцу до велике равнице, на којој је стрчала највиша стена или боље лом; с једне стране беше се устрмио до небеса, засечен као зид, неприступачан — с друге стране пукла у раселинама ждрела, велики ходници, пештере и пећине.

Кад је краљ, у лову, заишао једном амо, усхићен видиком те дивље прароде, науми да се окористи природним утврдама тога места и да подигне замак за обрану на врху тих ломова.

Повезаше тада те стене железним шипкама, ископаше опкопе и шанчеве, опасаше зидом, а на врхунцу саградише омален, али леп замак, који изгледаше на тој висини као да досиже до неба са своја три бедема.

Еле, чим се Јадвига мало опоравила, Казимир,

видећи да јој је преко потребан мир и непомућена тишина па да може са свим оздравити, превезе ју у ту тврђу, названу Ољштином, по маленоме месту, које се подаље пружаше.

Ту је бону жену окружила тишина и глухи мир. Једноличан шум четинастих дрвета успављаваше ју, место Улрикове лутње, којој звуке, од оне ноћи, не могла више да слуша; и ту први пут, од оно доба, бедна Јадвига дође до мира.

Отправив на ново посланство у Авињон ради развода с Аделајдом, краљ с немиром очекиваше резултат; видећи ипак, како се Јадвига сваким даном опоравља, све с већим поуздањем гледаше у будућност.

— Ако ми Бог даде сина — мишљаше — све ће се то ублажити. Сав народ биће онда уза ме... уз њега... та то ће бити моја рођена крв... биће унук Владислава Локтка... наследник Пјаста!...

Тешио се још краљ, да ће и папа најпосле попустити.

— Најпонијшије сам молио за развод мрскога брака — понављаше сам у себи. — Послана су у Авињон многа и вере достојна сведочанства, да нисам зло мислио, кад сам узимао Јадвигу, да нема никакве саблазни, него на против, да је од то доба престала свака саблазан, јер сам веран оној, коју милујем...

Но свему томе могла да нашкоди глас, што но га Борковиц рашири о двоженству — и из тих веселијих мисли пробуди краља тешка брига, шта је и како је у Великопољској: је ли Борковиц успео да однесе, и у ту стару пјастовску покрајину, глас о срамоти Јадвигој и да баца заметак буне против очекивана наследника? То га је питање пекло као жива ватра. У Кракову беше лакше угушити подигнуту вреву, јер ту окружаваху краља верне и одане слуге; али онде, у Великопољској, где се непрестано дизаху буне под водством Маћковим, шта онде да се учини, па да се стане на пут разглашењу?

Сатрти Борковица, запушити му за увек осветљива уста — смрћу га казнити! Тако хоћаше краљ, ускинео гневом на дрскога војводу; то захтеваше његов увређени понос и љубав к Јадвизи...

Али пап Јашко од Мељштина, размислив најљубиво о свему, световаше, да се умери.

Опроштење и помирење — говораше — боље је него најоштрија пресуда. Нека се Борковиц покори, нека тргне увреду, нека сам угуши врву, коју је подигао, па ће то бити најуспешније и код папе... На то га треба присилити по што по то... А сувише оштра пресуда, изречена против тако моћна сенатора, свакојачко ће се разгласити, па то може само да нашкоди разводу...

Краљ је слушао, бунио се још против опроштења, али је признавао, да Јашко право вели.

Изненадни долазак Коханов пренерази га — али весело лице слугино одмах му поврати поуздање.

— Борковиц — запита — сатрвен?... Ухваћен?

— Борба је беснела — одговори Кохан — кад морадох одлазити; али победа беше већ сигурна.

Казимир се намршти.

— Изневерио си их, дакле, пре свршетка — рече зловољно. — А по што си дошао?

Кохан се осмехну, поверљиво приђе Казимиру и шапну:

— Довео сам милостивоме господару чиме ће да разбије бригу и да растера самоћу у тој ољштинској пустињи... Ја нисам створен за војника... не могах им помоћи. Речено ми је да идем у Познањ с том девојком. Ја сам волео да се теби, краљу, вратим...

Казимир слушаше, не разумевајући.

— С девојком? — понови. — С каквом девојком?

— С ћерком Винча од Шамотула, коју је Борковиц држао од малена у сужањству, а сада ју Наленчи уграбише... Дивота од девојке!

Говорећи то, скочи к вратима, отвори их и уведе Марту.

Ћерка Винчева уђе смело. Дневна светлост падаше управо на њено лице и стас и показиваше зачућеним очима краљевим дивну јој лепоту у свој слави. Беше бледа, а у очима јој се огледаше сета. Тако журно путовање, као бегство, после толикога узрујавања, напрасап растанак с оним, кога јој је срце замиловало целим, ничим неспутаним осећањем; тешка брига за живот његов у тој борби, којој је видела само почетак, — све јој то испуњаваше душу неописаним осећањем, које буђаше давнашње слутње и црне мисли... Та ето срећа, коју осети за час, утече од ње као од уклете... еле клетва, која тишташе главу ћерке издајникове, није јемачно скинута, кад ју мораде оставити витез Јанко, кад ју доведоше краљу, о коме јој говораше Кохан, да има велику моћ, да може наградити али и казнити, миловати али и осудити... Нема ју за што наградити и миловати... еле, ваљда ће ју казнити и осудити за очино издајство!...

Ипак без страха гледаше у лице краљево, не обарајући главе, спремна на све.

Засветлише се очи Казимиру, кад виде тако лепу девојку... Кохан доиста није лагао, кад је говорио о дивоти!

Краљ журно приђе Марти и ухвати ју за руку. — Ко си ти? — запита умиљато.

Она мало ником пониче, дирнута благим брујањем тога гласа.

— Ја сам — одговори тихо — ћерка онога Винча, коме је име проклето због издаје... Казните ме, господару, за њу... јер сам ја његова крв!... Само се смилујте оној, која ми је била мајка, да диљи мојој, Агати...!

Говорећи то, сагибаше се још ниже, готово до клена краљевих.

— Чека она — заврши Марта — чека у велику страху од онога часа, кад је утекла скупа са мном из кожнињскога замка... Не чините јој, краљу, кривде!

Казимир, зачућен том необичном простотом речи и држања Мартина, подиже ју, пригрли руком и с великом добротом гледаше у бледо јој, од узрујаности уздрхтало лице.

Стаде ју запитквати и слушаше одговоре, дивећи се њиховој садржини, из које јасно избијаше невиност тога створења, које беше од малена засуњено у зидинама кожнињскога замка.

А кад виде Кохан, како се краљ живо занима, друкчије је то себи тумачио, и радовао се у себи својој мисли.

— Сад ће пропасти Јадвига — шапну — а ја ћу се ради те Марте дочепати на ново милости.

Примаче се полако краљу и, уграбив згодну прилику, зуцну нешто, па погледа Казимира с онаким изразом, као негда, кад је извршивао љубавне наредбе... Погледа га и осмехну се...

Краљ грозно смрси обрве. Разумеде он смерове слугине и ражљути се на њих пред том Мартом, којој се чело, окружено јасном косом, зрачило неокаланом чистоћом мисли, а уста, с простотом девичанске душе, исповедаху све своје осећаје... Гневно маче руком и показујући на врата:

— На поље! — крикну Кохану. — За увек на поље!

А кад виде, да се Марта стресла на звук грознога гласа, ухвати ју за руку и рече благо:

— Ходи, јадно дете, ходи краљици!...

Кохан се, од страха, забатрга до зида и потуљен, погурен изиде из собе, знајући, да му је ту за увек изгубљено значење и место...

После неколико дана беше на ољштинском зам-

ку већи жагор него обично... Приспеле Јанко Заремба с оружаном пратњом, која пажљиво чуваше плен: ухваћенога Борковица.

Целим путем пан Маћко не рече ни речи. Само кад је дошло да се растане са Сеђивојем и Скором — јер њих одведоше на суд у Познањ — рикну од унутарњега бола или гнева. Искричавим погледом погледа на њих, затрза везама, које га спутаваху, и крикну хрипљивим, испреламаним гласом:

— Мрки Вук... још је жив!

То беше једина реч, што по ју изрече — хтеде им јемачно улити поуздање, којег више ни сам не имађаше.

Одмах по доласку изведоше га пред краљевско лице.

Казимир, намрштен, оштар, потресен унутарњим гневом, заседе у највећу дворану у замку, окружен својим двором.

Јашко од Мељштина, Добек Фредро и Јануш Сухивиљк уз њега, а и витешки Галко од Њецвеђа.

Кад га момци вођаху у дворану, Борковиц јурну напред и трже везама, које му везиваху руке, тако јако, да их у мало не раскиде. Глава му беше сагнута.

Наједаред потресе њоме и пламенитим погледом испод очију шину Казимира

— Краљу! — крикну, — Нека ми пусте руке! Сенатор сам, нисам слуга!... На смрт ме осуди, али нека та срамота везања не страши мором слушће те, који данас, поносити, стоје уза те!... Краљу, одреш ми руке!...

Казимир с великом мржњом гледаше на усколебану Борковица.

— Ти ниси имао милости ни за кога — рече. — Али хоћу да будем милостивији, јер сам краљ, а ти неверан слуга...

Пан Маћко опет трже везама.

— Слуга! — крикну. — Бог је већи господар од краљева, па му ја не хтедох да служим...

— Безочник! Богохулник! — шапутаху.

Али Казимир даде одрешити конопце.

Кад Борковиц осети, да су му руке слободне, одахну пуним грудима. Подиже главу, севну дрским погледом и укочи се.

— Борковицу — рече краљ — велика су твоја злочинства... Крв твојих жртава тражи казне...

— Платићу! — прекиде Маћко. — У праву су одређене гривне за властееоске и невластееоске главе... платићу!...

— Ти си већи злочинац него други — настави даље Казимир — за тебе мора бити и друга казна... Треба дати пример...

Ха-ха-ха! — груну у смех Маћко. — Није теби до мојих злочина, није до злочина! Не мислиш ти, краљу, казнити за крв жртава, него се светиш, што сам Великопољску дочепао у своју власт... Светиш се, јер знаш, да не бих дао намесништва твојим слугама, док је мени главе на рамених... Светиш се нада све, што сам Јадвигу...

У тај мах прилети Јашко од Мељштина, па видећи, да је Маћко, ван себе од пакости, спреман да нову увреду баца краљу у лице, наједаред прекиде:

— Борковицу, умери се!... Кривица је твоја велика и може се изгладити само кајањем...

— Није за ме кајање! — врисну Маћко. — То је лукава врлина слугу, којом задобијају милоште... Изричите пресуду, само брзо, да дотле не побесним!

Краљ устаде. Умеде да савлада своју напраситост. Лице му узе израз пун величанства, озбиљан, суров, а без гнева. Пружи руку и рече:

— Маћко Борковицу, добро каже пан од Мељштина: обуздај своју злоћу, која је ту немоћна... Злочинима својим додао си дрску увреду читавом народу у лицу његова краља и оне, која ми је жена... Пореци увреду — покори се!...

Борковиц скочи напред. Изгледаше, е хоће да насрне на краља. Оружани стражари, иза његових леђа, пограбише га за руке и тргоше патраг.

Маћко се запенушио, тргао, отимао, а, осећајући своју немоћ, још се већма љутио.

— Лаж! — врисну. — Није то увреда, него истина! Ништа не поричем... Није твоја жена та Јадвига, него бесрамна наложница!...

— Ћути! Ћути! — крикнуше сви у глас.

Краљ стајаше блед, уздрхтао, мрштећи грозно обрве.

— Изведите га — рече — бесан је... У јаму га баците...

А окрећући се Јашку од Мељштина, додаде полугласно:

— Од глади онде нека скапава, док не порече!

— Ха-ха! — зарика Маћко. — Што рекох, не порекох... не порекох! Не дирајте ме! — вришташе на слуге, који га хтедоше ухватити.

Али га пограбише и отиснуше напред.

Беше леп, сунчан дан, кад вођаху Борковица преко дворишта онамо, где беше улаз у пештере у стени под замком.

Скупила се онде гомила дворана и момака. Сви стајаху ћутећи, јер је заповеђено, да буде тишина, да кака врева не престраши Јадвигу и не обзнани јој, е је тако близу њен заклето душманин, коме не смеде споменути ни имена.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Еле сви стајаху ћутећи, па с пренеражењем и притајеним дахом у грудима, гледаху на пратњу, која се приближаваше и из које се помаљаше големим стас војводин.

Иђаше сада сам, поузданим и смелим кораком. Испод очију звераше око себе. На њему беше скерлетан кафтан, али издранан и згужван у трзмању са момцима. Лице, бледо од срџбе, грчевито дрхташе; стиснута уста отвараху се час по час да захите ваздуха, кога зар не беше доста у задуханим грудима.

Пратња стаде. Застаде на подножју замка, где су степе, чудновато изломљене, једна преко друге, као да их је људска рука сложила, начиниле велик бедем. А доле земља као да је зинула... виде-ла се, посред камења, црна, недогледна провалија... Борковиц стаде над њу и погледа.

Не устукну, него се испружи, забаци главу, а у том покрету паде му око на дивеку прилику, која стајаше на самој ивици пропасти...

Дивље лице Дитрихово беше искривљено од другљива смеха. Тевтонски див обављаше ту целатов посао... Обема рукама придржаваше голем камен, који ће да затвори чељуст...

Стресе се Маћко, кад виде из ненада побеглога стражара кожминских подземних јама. Изидоше му пред очи све успомеће некадашњег живота, све до ужасног тренутка Мартина бегства...

Крикну из пуних груди нељудским гласом и запенушен јурну на Дитриха.

Био би га убио измахнутом песницом, ал' га задржаше и опет ухватише за руке.

У тај час одазва се громко глас Јашка од Мељштина:

— Маћко Борковицу! — говораше он, — краљ жели да се покајеш и поричеш... Поричеш ли увреду?...

— Не поричем! — открикну Маћко.

Одгурну силовитим махом стражаре, који га држаху, коракну к провалији и скочи.

Ували се до половице тела — али се одупре ногама о камење и још једном погледа горе...

— Своје ћу тело ждерати од глади — крикну још једном, — а не ћу слагати!... Јадвига је бесрамна наложница!...

— Затворите јаму! — чу се заповед.

Дитрих прискочи и гурну руком Борковица... Војвода паде доле свом тежином, да се одазва глух одјек... Див се дивљачки засмеја... зграби голем камен и навали га на отвор. Камен се свали потмулим тутњем... јама беше чврсто затворена, као гроб...

— Дође крај... — промрља Дитрих — страшан крај!...

И стаде трљати тврде руке.

* * *

Краљ беше врло узрујан. Није се надао такоме јојунству и мислио је све до послетка, да ће се Борковиц, ухваћен, сатрвен, показати покорним. Ради мира, ради љубави к Јадвизи и лакшега развода, умерио се краљ и угушио своју рођену жестину према Борковицу — па и та жртва остаде безуспешна. Оштра пресуда беше преко потребна, а могла је само на ново пробудити грају. Та до тада се још није чуло, да се на тај начин казни тако моћан сенатор, тако силен великаш. А опет није се могло некажњено пустити и оставити у животу такога продрзљивца, који је, уздајући се у своју моћ, ишао јавно за влашћу у Великопољској против краља и није знао да заузда своје злоће.

— Можда ће га сутра... прекосутра сломити глад... — мишљаше Казимир, тешећи се.

Марта, као ни Јадвига, не знађаше да је Борковиц у Ољштину. Знађаше само, да је савладан и да се је морао предати. Примљена пријазно од краљице, одала се свом душом њеним услугама, али од онога часа, кад је дошла амо, не могаше се опростити туге, која ју је морила и која беше још увећана гласом о смрти Венијаминовој. Ни појава Јанка Зарембе, ма колико да ју обрадова, не скиде с њене душе терета мрачне сете. Отела се плашљиво из његова наручја, а на његове нежне речи одговараше увек једно те једно:

— Чувај се... ја носим несрећу!...

Бадава се Јанко, не знајући узрока њеној тузи, усиљавао да ју растера. Марта се крила у својој соби или је трчала на савет исповеднику краљичину, који је, позван од Јадвиге, удиљ сада боравио у ољштињском замку. Марта се користила тиме и водила с њим дуге разговоре.

Беше то сед свештеник, сурових обичаја, а велика жара. Ганут простотом те душе, мучене тугом, говораше он Марти о стварима, које јој могаху бити утехе, које расветљаваху њене мисли, а којима ју Агата не беше кадра, у детињству, научити, нити их растумачити. Говораше јој о љубави божјој, о одрицању сама себе, о пожртвовању, савлађивању рђавих мисли, о неисказаној срећи изабраних душа, а најпосле о том, како кајање једних може да искупи кривице других...

— Где да нађем мира? — питаше га Марта, — осећам, како ме тишти очински грех... како да га збришем?... Ја зло носим... Ко год ме је мило-

WWW.UNILIBS
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

вао или желео да ми помогне — погинуо је или био несрећан... Моја дадиља мало не сиђе с ума од страха, кад ме хоћаше да избави из сужањства... тај, коме сам, у незнању своме, пружила руке — витез Јанко, мало не плати животом за то... Венијамин Наленч, који ме прими у дом, као ћерку — погибе... Борковиц је — и он ме је миловао — сатрвен... Носим несрећу, као уклету...

— Нема чини — одговори свештеник — али душа твога оца за цело пати, а тим мукама твојим чисти се... Жртвуј јаде своје за избављање његове душе... ти си му то дужна, ћерко!

— Шта да чиним, да што брже избавим његову душу? — питаше још Марта.

— Посвети душу своју Богу! — одговори свештеник, дижући руке к небу, — у људској љубави не ћеш наћи мира... него у зидовима манастирским, где ћеш откајавати...

Марта слушаше и очи јој се засветлише.

— Тако је... — понављаше бледим устима — нема среће у људској љубави... Ја сам дужна откајавати за душу очину...

Међу тим одмицаше дан за даном... Муке глдовања Борковичева мора да су доспеле до врхунца. Знано се, да је још жив, јер су спуштали у тамницу воде и суха хлеба, а Маћко га је халапљиво грабио.

Видећи краљ, да се Јадвига може сваки час раставити са својим бременом и хотећи да, пре тога, зајемчи мир и њој и себи, науми да још једном покуша, не ће ли дрски војвода попустити. А да тај оглед буде успешнији, рекоше Марти о ужасној судбини Маћковој.

— Иди к њему — рече краљ — па употреби свој утецај, да се покори.

Марта слушаше те речи с неисканим пренеражењем. Паде пред ноге Казмиру.

— Опростите му! — јекну с плачем.

— Опростићу — одговори краљ — али нека моли опроштење.

Беше већ касно у вече, кад спустише у тамницу лестве, по којима сиђоше доле Јашко од Мељштина, Добек Фредро, исповедник краљичин и Марта, а за њом Јанко Заремба. Неколико момака ношаху напред буктиње, које бацаху жарку светлост на црну, влажну унутрашњост подземне јаме.

У куту, згурен, сеђаше на земљи Борковиц. Глава му беше наслоњена на згрчена колена, да се је само видела разбарушена коса, побелела од седине.

Трже се, кад зачу кораке... издиже полахок главу, али одмах зајмири, јер не могаше да отрпи светлост. Дизао се, ал' је, немоћан, опет падао натраг.

Кафтаи, поцспан у дроњке, не заклањаше поцрнелих, мршавих груди... Голе руке покривене беху ранама... искидана, зубима, кожа висаше у крвавим крпама... Подбухло лице беше жуте боје, као у мртваца.

Рашири Маћко за час капке на очима и погледа закрвављеним очима...!

Погледа, затресе се сав и укочи поглед у једну страну, где стајаше Марта.

Из прсију му се продере хриплив јек... Маче се, диже и стаде на ноге. Поступи два корака, ал' се заниха и паде пред ноге Винчеве ћерке...

— Марто!... — мудараше — Марто!...

Она се саже к њему и, текнута милосрђем, усиљаваше се да га подигне.

Тај му додир јемачно додаде снаге.

Њипи, диже се опет и зграби је окрвављеним рукама... Испеченим уснама хваташе њено лице и косу... уздрхталом руком кидаше јој хаљину на грудима...

— Моја си! — шапуташе, — моја и никоме те не дам!

Она, уздрхтана, готово онесвештена, не могаше да се отме из тога загрљаја...

А он јечаше, дисаше, љуљаше се, али ју не пушташе.

Откидоше га силом. А к њему приђе Јашко од Мељштина и стаде му свечано говорити, позивајући га, да краља моли... иначе је осуђен на смрт од глади у тој тамници...

Укоченим, замагљеним погледом загледаше се у њега Маћко. Сабираше мисли...

— На смрт? — шапну за час, — ја сам већ скапао... Пио сам своју крв, ждерао своје тело, а ни тога више нема... Шта дакле хоћеш?

— Покори се! — говораше Јашко — краљицу Јадвигу моли за опроштење...

Маћко се грчевито испружи.

— Аделајда је краљица! — крикну у последњем напору... — Наложници се не клањам... не!

У тај мах зачу се под земљом гласна врева горе. Удараху у бубње, клицаху од радости.

— Краљица Јадвига је мати! — повиче Добек Фредро.

А на тај узвик исправи се Маћко читавим телом. У крвавим му очима севаху муње... Спусти руке.

— Све му служи... све! — шапну очајно.

У бубње удараху непрестано. Јашко од Мељштине немирно се обзираше... И он мишљаше, у тај мах, о Казмиреву сину и наследнику...

— Ћерка! Ћерка! — завикаше одозго.

— Ха! ха! — зарика Маћко подругљиво. Али не имађаше више снаге да говори. Запашао се... изгледаше, да ће издахнути.

Свештеник му приђе и, дижући му пред очи крст с распетим Избавитељем, рече свечано:

— Борковицу, тим знамењем избављења позивам те у смртном часу — кај се!...

Маћко се спусти на колена и бледим уснама муцаше:

— На крст... на крст... закљибем се, истину рекох!... Јадвига је наложница... Ђерка јој копиле... у пропаст!...

И паде на земљу... Још једном сврати на Марту укочен поглед, отвори уста, па шапуташе... опростај или можда последњу молитву души, која одилажаше у вечност...

Јанко се приближи Марти, која је упрла укочен поглед у Борковица на умору и стајала бледа, пренеражена, кршећи руке.

— Ходи... — шапну — ходи, мила моја!

На те се речи Марта стресе...

— Јанко — рече тихо, али снажно — нису за ме милине земаљске љубави... Идем одавде, али не с тобом!...

Показа на крст, уздигнут у руци свештениковој.

— За тим крстом идем, да откајавам грехе оца свога и тога, који је ту умро од глади...

* * *

А у замку, у Јадвигиној соби, кретаху се око новорођенога детенцета и повијаху га у мекане пелене... Дете плакаше љуто, као да наслуђиваше своју страшну доцнију судбину — судбину Ане, жене непоштенога грофа цељскога.

Над колевком те Ђерке Казимирове висила је клетва...

Краљ ходаше намрштен по својој соби...

— Не даде Бог сина... немам наследника!... — шапутаху бледе усне великога Пјаста.

У М Е Т Н О С Т.

САВРЕМЕНА ПИТАЊА ИЗ УМЕТНОСТИ

IV

У свом трећем чланку рекао сам, да уметници у својим радовима имитују природу, и што је који вероватније могао природу приказати, што је који био природнији, у толико је био бољи, већи и знаменитији уметник.

Ако је вајар, он ће нам у мрамору, металу или дрвету изводити човечје тело; ако је сликар, он ће нам помоћу цртежа и боја опет приказати бујан живот; или ако је прави песник, он ће нашу фантазију узбудити силном снагом својих речи и у мислима пренети нас у давне давнине или удаљене пределе и тада ће нас пустити, да својим рођеним очима гледамо оно, што се дешава на овој земаљској кугли.

Стари грчки вајари, подражавајући човечјем телу, дошли су до неког савршенства. У томе погледу до данашњег дана њих нико није могао надвисити. Но са свим другачије стоји са старим сликарима. Стари италијански сликари нису радо приказивали чисту природу. За тадање сликаре није постојала рујна зора нити вечерња румен, за њих није постојало шарено цвеће, зелена трава и високо снажно дрвеће, они нису познавали страшну буру. Њихови људи нису били од меса и костију, него изгледаху као неке сенке, као неки духови. У свима својим ра-

довима избегавали су лепу природу, или можда су хтели ту природу да поправе, да је улепшају.

Неки критичари су тврдили, да је тој хладноћи, томе мртвилу и византинизму у сликарству старог а донекле и средњег века крива једино црква. Али та тврдња није у свему оправдана, јер доцније видимо великог уметника Рафајила, тога љубимца западне цркве, који је сликарство ослободио од те тврдоће и од тих шаблона. Нису тим сликарским манирима у свему криви манастирски хладни зидови, манастирска хладна атмосфера и манастирска дисциплина, него тој хладноћи и томе мртвилу у сликарству криви су још и они погрешни назови и предања сликарска, која су ти стари уметници попримали од својих предака. Они су поставили погрешну девизу, да је највиша сврха у уметности: избегавати што више природу.

И западна је црква доста допринела томе мртвилу и тој хладноћи у сликарству, јер је у оно доба сликарство било једино у служби хришћанске вере. Обичан грешан човек и његов живот никад није могао бити у то доба предмет уметничке израде. Стари су уметници тражили мотиве својим сликама у старом и новом завету, у животу светаца и угодника божјих. Уметници су свеце приказивали као уз-

расне, витке и танке особе, одевене у дугачку одећу. У колико су тело човечје слабије израђивали, у толико су већу пажњу обрађали на израду лица. Из оних пријатних, љупких лица и благих погледа сијало је неко божанство. И те личности, које су налчилише више божанствима него ли обичним људима, нису могли стајати у обичној природи, него их је уметник стављао у више, божанствене регионе, где царује само светиња и камо обичан и грешан човек са својим јадима и патњама не може допрети.

Уметничко схваћање природе лежи у врло тесној свези са религијозним схваћањем природе. С тога у то доба нису могли уметници своје свеце стављати у обичну природу, него су их дизали у више и чистије сфере, јер су у обичном човеку грешнику, у гори, брегу, пољу и ливади видели увек лице ђаволско.

После се у скикарству јавља ренесанса и са њоме велики уметници Микеланџело, Тиџијан и Гвидо Рени. И ти уметници су у својим радовима имитовали природу, само нису могли доћи до оног савршенства, до кога дођоше стари Грци у вајарству. Међу осталим радовима Гвида Ренија налази се и слика Beatrice Cenci, која је свог рођеног оца убила. Па како нам Рени приказује лик те преступнице? Са свим ађеоски лик, благ, нежан. Њен ађеоски поглед ни најмање не мути помисао на оцеубиство; на њену лицу уметник није изразио никакво кајање. Рени, један од највећих уметника свога доба, доста је погрешно, кад нам је тако приказао лик преступнице. Тако не би радили уметници наших дана.

Или сетите се радова великог мајстора Тиџијана. И он није природу верно приказивао. Сви су његови људи и сувише углађени, кожа њихова изгледа нам као да је сапуном прана, материја њихова одела са свим је углачана, њихов накит увек се и сувише сија. Сетимо се само његове слике, која приказује Лукрецију Борџију. Ту је она нацртана са својим мужем и дететом где клече пред сликом мајке божје. Читаоцу ће довољно бити позната њена недела. Па како њу приказује тај великан? Са свим невину, ађеоског лика, као лице које не зна ни за какву рђаву мисао а камо ли за рђава дела. Па зар је и ту природа верно приказана?

Па ту је и Микеланџело, велики уметник, кога је интересовало само голо човечје тело. На осталу природу он се врло мало обазирао. Дугом и тачном студијом анатомије човечјег тела он је постигао силно знање о човечјем телу. То знање је доцније употребљавао на то, да је мишиће својих тела са неограниченом слободом, онако, како му је говорио

његов велики дух, стављао у кретање и тиме стварао са свим нове мотиве кретања. Само човечјим телом умео је он да решава највише душевне проблеме. И држите ли, да је тај исти уметник, који је тако добро знао анатомију човечјег тела, својим радовима стварао нормалне људе? Не, никако! Оно су натприродни људи, оно су циклопи на сликама, богови или голијати, израђени у мрамору. Мишићи његових слика јеју грдни исплетени конопци; по њиховим жилама не тече крв обичних људи, него неких вапприродних створова. Његова срџба, његов гнев и његова јарост грми и сева; онај мир и покој, којом мирују статуе на надгробном споменику породице славних Медичића, то је величанствена тишина, величанствен починак силних олимписких богова а не обичних људи. Не, Микеланџело није цртао обичну природу, он је ту обичну природу посматрао кроз стакло величало, готово кроз сунчани микроскоп, а не својим рођеним очима. Микеланџело је ту страшно претеривао. То није никаква природна истина, него величанствена појезија, појезија, која једног Омира, Шекспира, Шилера и Гетачини силним генијем. То претеривање још би се у појезији донекле могло одобрити, али у сликарству и вајарству сматра се као слабост и погрешка.

Те мане, које се пребацују Микеланџелу, могу се пребацити и великом Рубенсу. И Рубенс ствара алегориске људе и жене, ствара дивове од људи и колосално снажне и крупне женске, које се не могу тако лако у свету наћи. При сликању женскиња Рубенс је готово увек имао пред очима само три модела и то Марију Медичи и своје две жене. Прва му беше Isabella Brant а друга Helene Froment. С тога сви његови женски ликови имају неку сличност, а тако исто и мушка лица јако једна на друго налице. Ти људи и те жене нису биле по својој природи тако горостасне, него женске обичне величине, пуне љупкости и дражи. Ту није велики Рубенс остао веран природи.

Кад летимично прегледамо развитак ландшафта и genre-слика, видећемо, да њихов постанак датира истом у новом веку. У старо доба било је до душе већ слика те врсте. Тако се зна за старог грчког сликара Зеуксиса и још за многе друге грчке сликаре, да су врло радо сликали genre- и ландшафт-слике. Данас се могу видети многи такви радови у музеју римском, али те слике, сравњене са данашњим сликама исте врсте, изгледају површине и незнатне.

Како стари тако исто и средњи век није у тој врсти слика далеко дотерао. Уметници тих векова никад се нису могли одушевити величанственом природом, њеним лепотама и дражима; они нису

нашли за вредно, да посматрају обичног човека, његов живот пун силних промена, патње и мука, радости и весеља. Ми данас не можемо себи тако лако протумачити, за што је управо цео стари и средњи век тако силно занемарио ту врсту слика.

Није довољно само да се наведу разлози, да су у та два века била уметничко-техничка средства још врло слабо развијена, нити су били познати закони перспективе, цити су им биле познате разноврсне боје, као данас, него томе заповставању тих слика још је много допринело то како су схваћали природу у тим вековима, а и хришћанска наука. Када се променули природни назови, онда је и та врста слика почела напредовати. Први је био велики песник Данте, који је у својим делима показао својим савременицима природне лепоте. Он не само да је верно описао рујну зору са благим поветарцем, који на силној морској пучини ствара лаке сребрне таласиће, него је верно описао и морску буру са свима њеним страхотама. После њега је опет велики песник Петрарка упозоравао своје савременике на природну лепоту. Он се први успео на високи брег Mont Ventoux у Авињону и одатле је посматрао природне красоте лепе Италије. До његова доба, кроз цео стари век, плашили се људи тих величанствених брда, истом он и Данте својим описивањем природе побудили су своје савременике, да посматрају природу и уживају у њеним ненадмашним лепотама.

Почетак је учињен у литератури а у петнаестом веку тај се препорођај опажа и у сликарству. Сликарци су узели тада за задаћу, да што верније прикажу природу и њене лепоте. Почетком тога века престала је она средњовековна мржња наспрам природе. Природа није више грешна. У својој првој радости, у своје првом одушевљењу за природом, нису знали шта ће пре да нацртају, да ли дрва са лишћем и плодом, да ли зелену ливаду са шарнобојним цвећем, или бисерне росне капљице на нежним зеленим листићима.

Прво се у Италији почела развијати та врста слика, али је Талијани не подигли ни до какве висине. Њихово сликарство имало је и сувише монументалан карактер. То нам доказују радови једног Микеланџела, Рафајила, Тицијана, Коређа, Ђорђона и осталих сликара. Сви ти уметници ретко су сликали праву и чисту истину, него су за своје радове тражили моменте у светској историји или хришћанској науци; никад нису хтели пртати поједине моменте из обичног живота, него су цртали вечност.

Талијани и Шпањолци никад се нису могли одушевити лепотом својих земаља, као што уживају у

Италији и Шпањолској северни народи, с тога се те врсте слика код тих народа нису могле ни развити у толикој мери, као у северних народа: Холандјаца и Низоземаца. Први шпањолски ландшафтер у модерном смислу био је генијални сликар Салватор Роза. Он је био први, који је природу онако сликао, као што ју је видео својим рођеним очима. Салватор Роза је природу страсно љубио и тежио је, да је прикаже са свим верно и истинито. Он је цртао дивљу, грандијозну и величанствену природу, коју је около себе видео, али не можда као какав ласкавац, него који је у сваком њену створу обожава, па била природа лепа или ружна. Али управо за њега и нема ништа ружно, јер тамо, где у његовим сликама престаје лепота, почиње узвишеност. У својим сликама он нам је верно приказао дивљу романтику лепе Италије, њене провалије, високе кршне стене, дубоке поноре, силне пећине, густе шуме, лепе водопаде, опале кућице, благе и стрме морске обале, брзе реке, морске луке, горстасне морске лађе на мирној морској пучини или на бурном и валовитом мору. Његови ландшафти више су пута страшни, грозни. Кад и кад изгледа нам, као да нас уметник води кроз пустоши Пургаторија, које је страшно приказао велики Данте у свом епу „Divina Comedia“. Врло вешто је умео приказати буру. Његови жбунови, његово дрвеће полеже од силног ветра. У повијању тих грана изражен је неки људски бол. Пре њега нико није могао тако вешто буру приказати као он, али и то не буру са муњом и громом, него буру, која се огледа у силној тами и шуштању лишаја.

Салватор Роза и Анибале Карађи били су једини талијански уметници, који су највише радили на тој врсти слика, али и та двојица не могаху је подићи до оних висина, до које је подигли низоземски уметници. Већ стари низоземски сликарци израђивали су врло оригиналне слике те врсте, али се исте нису одликовале таквом лепотом као слике од уметника у седамнаестом веку. Њихове слике из сељачког живота, из живота по крчмама, из живота по морским обалама, јесу радови прве врсте. После ових низоземских уметника још боље усавршише genre- и ландшафт-слике француски уметници, који поправили боју својих претходника, те тиме се још више приближише природи и истини.

Као год и сликарци, тако исто и вајари теже у својим радовима да што верније прикажу природу. Највећи грчки вајари Мирон и Поликлит, који се појавили у цвету грчке уметности, знали су у својим радовима врло верно и вешто да прикажу живот. А то исто хоће и модерни вајари. И њих нај-

www.unil.rs
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

више занима лепота човечјег тела. Модерне вајаре интересује обичан човек, са његовим патничким и веселим животом. У њиховим особама, израђенима у мрамору, пулзира већ јачи и топлији живот, него у радовима старих Грка. Данашњи вајари знају онај хладни и мртви мрамор својим длетом да оживотво-

Земун.

ре. Кретања њихових особа већ су изражена са већом лакоћом.

Ти прегледи казују нам, да се у сликарству и вајарству ишло готово увек за тим, да се што верније прикаже природа. Данашњи прави уметници раде у истом правцу, с тога је и њихова будућност.

Павле Лагарић

КЊИЖЕВНОСТ

ПРИЛОЗИ ЗА БИБЛИЈОГРАФИЈУ „СРПСТВО У ФРАНЦУСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ“

Неки дан дође нам до руку књига: „Покушај за библиографију о Црној Гори“, коју је саставио Марко Драговић са Цетиња. Пошто и ми радимо на библијографији, која ће се звати: „Српство у француској књижевности“, то смо пажљиво прегледали овај „Покушај“ и задржали се нарочито на делима из француске књижевности, која говоре о Црној Гори. И сам писац признаје, »да је овај његов рад далеко непотпун и да му много не достаје и са стране библиографске обраде«, те се за то не ћемо ни мало задржавати на томе.

Писац неје имао на расположењу велике библијотеке са њиховим сређеним каталозима; још мање многобројне збирке научних и књижевних часописа, из којих би могао повадити све оно, што је писано у странаца о Црној Гори. То остаје нама млађима, који се шкољујемо по страним универзитетима и који смо у могућности, да забележимо тачно свако делце, сваки чланак, који говори о српском народу и његовим творевинама.

Врло радо вадимо за »Стражилово«, из наших још несређених бележака, дела и чланке, који говоре о витешкој Црној Гори и њеним установама, а који ће доцније изаћи поново потпунији у нашој библијографији: „Српство у француској књижевности“.

Напоменимо још, да у »Покушају« г. Драговића, поред малог броја забележених дела из француске књижевности, има неколиких грешака, било у називима или пак годинама кад је књига изашла из штампе, те смо сматрали за потребно, да их поправљене поново испишемо.

*

1. *Ali Suavi effendi*. Troisième à propos de l'Herzegovine. Monténégro. In 8° avec portrait et carte. 1876, chez Maisonneuve et Cie. Paris.

2. *Anonyme*. Le Monténégro. Simple question à M. M. les plénipotentiaires des nouvelles conférences de Paris. In 8°, 1858.

3. *Ardant G.* Une nouvelle methode de codification du droit civil; y *La Réforme sociale*, 1888, II série, књ. V.

4. — —. La famille jougoslave au Monténégro, d'après la nouvelle codification; y *истом Revue-y*, 1888, II série, књ. VI.

5. *Aucoe*. Code général des biens pour la principauté de Monténégro par —, membre de l'Institut; y *Comptes rendus de l'Académie des sciences morales et politiques*, 1893, јануар, стр. 310.

6. *Babinet Louis*. Communications de deux études de M. Milan P. Jovanovitch sur le Monténégro: Législation et le tribut au Monténégro; y *Le Bulletin de la société de législation comparée*, 1888, март, стр. 248.

7. *Bachet Arm.* Une visite au prince du Monténégro; y *La Revue de deux mondes*, 1856, 1 октобар.

8. *Bluntchli*. Le Congrès de Berlin et sa portée au point de vue du droit international; *La Serbie et le Monténégro*; y *La Revue de droit international et de législation comparée*, 1879, стр. 276.

9. *Brunswik Benoît*. Recueil de documents diplomatiques relatifs au Monténégro (1699—1876), avec une introduction par — —. In 8°, 1876. Constantinople.

10. *Boué Ami*. La Turquie d'Europe. 4 vol. in 8°, Paris, chez A. Bertrand, 1840. О Црној Гори говори се: y I књ. на стр. 7, 171, 277;

y II књ. на стр. 9, 218, 220, 272, 361, 523, 531; y III књ. на стр. 130, 164, 197—203, 312—323, 347, 361, 374, 449, 452, 523;

y IV књ. на стр. 25, 130, 132, 388—409.

11. *Beaumont H. de*. Esquisses de l'Herzegovine et du Monténégro. Paris, 1861.

12. *Bogišić V.* De la forme, dite inokosna, de la famille rurale chez les Serbes et les Croates. In 8°, Paris chez Thorin, 1884.

13. — —. A propos du code civil du Monténégro. Paris, I édit. 1886; II édit. 1888.

14. — —. Sur la codification au Monténégro; y *Le Bulletin de la société de législation comparée*, 1875, стр. 225.

15. *Borschansky.* Liste de différents point du Monténégro, dont les altitudes ont été déterminées en 1879—1880; y *La Revue de Géographie*, 1881. ноябрь.

16. *Clerval Massien de.* Les Turcs et le Monténégro; y *La Revue de deux mondes*, 1858, -1 јун.

17. *Cyrille.* La France au Monténégro, d'après Vialla de Sommières et Henri Delarue. Recits de voyage publiés et complétés par —. In 8°, Paris 1876.

18. *Cortembert Richard.* Coup d'oeil sur le Monténégro. In 8°, Paris 1861.

19. *Dareste Rodolphe.* Codex legum slavonicarum, par H. Jireček; y *Le Journal des savants*, 1886, фебруар, стр. 76—95.

20. — —. Le nouveau code civil du Monténégro; y *Comptes rendus de l'Académie des sciences morales et politiques*, 1889, септембар, стр. 333.

21. — —. Etudes d'histoire du droit, par — —. In 8°, Paris chez Larose et Forcel, 1889, на страни 222—247: „L'ancien droit slave chez les Slaves du Sud“.

22. *Demelić Fedor.* Le droit coutumier des Slaves méridionaux, d'après les recherches de M. V. Bogišić. In 8°, Paris chez Thorin, 1877.

23. *Dequillebeca Léon.* M. Bogišić et le code Monténégrin; y *La Revue bleue*, 1888, Nro 5, стр. 156.

24. *Dickel K.* Etude sur le nouveau code civil du Monténégro et sur l'impotence des principes suivis par l'auteur de ce code en matière de codification par — —. Traduit par J. Brissaud. In 8°, Paris chez Thorin, 1891.

25. *E. de Sainte Marie.* Le Monténégro; y *La Nouvelle Revue*, 1885, 15 октобра.

26. *Gérard et Alphonse de Pujol.* Les Monténégrins; opéra-comique en trois actes; musique de Limnander. In 12°, 1848.

27. *Gravière Jurien de la.* Délimitation du Monténégro; y *La Revue de deux mondes*, 1872, 1 април.

28. *Gopčević Spiridon.* Le Monténégro et les Monténégrins. Paris chez Doin, 1877.

29. *Jovanovič Milan P.* Etude sur le Monténégro, traduit par Paul David; y *Le Bulletin de la société de législation comparée*, 1890, мај, стр. 471.

30. *Kerzollo Eug. de.* Le Monténégro; les Graho-

vič, histoire monténégrine. In 8°, 1882. Limoges, Ardant et Cie.

31. *Léger Louis.* Les Slaves au XIX-e siècle. In 8°. Paris chez Cerf, 1885.

32. — —. La biographie et les travaux de M. Bogišić; y *La Revue politique et littéraire* du 5 Juin, 1875.

33. — —. Le monde slave. 1 vol. in 12°. Librairie Didier. 1873. Paris.

34. *Larousse Pierre.* Le Monténégro; y *Le Grand dictionnaire universel du XIX-e siècle*, vol. XX, стр. 499, Paris 1874.

35. *Lehr Ernst.* De la condition de la femme chez les peuples slaves; y *La Bibliothèque universelle*, 1878; на стр. 225 говори о правном положају жене у Црногораца.

36. *Lejeau.* Une visite au Monténégro. Elisée Reclus, пишући о Црној Гори, спомиње у својој *La Nouvelle Géographie universelle* и ову књигу; ну ми је не нађосмо у каталозима, који су нам долазили до руку.

37. *Main Sumner Henry.* De l'organisation juridique de la famille chez les Slaves du Sud et chez les Rajpoutes. In 8°, Paris chez Thorin, 1879.

38. *Marmier Xavier.* Lettres sur l'Adriatique et le Monténégro. 2 vol. in 12° avec 2 vignettes. 1854. Paris, chez A. Bertrand.

39. *Monténégro ou Montencro;* y *Encyclopédie du dix-neuvième siècle*, vol. 30, стр. 41, Paris 1881.

40. „*Moniteur universel*“ за 1854 г бр. 102—104 (12—14 априла) донео је у преводу I црногорски законик од 1796 године.

41. *Pelerin Charles.* Dalmatie, Monténégro et l'Herzegovine. Excursion artistique. In fol. avec 13 pl. dont 11 en chromolithographie. 1861 Vienne chez Gerold.

42. *Petrovitch Bas.* Notice historique sur le Monténégro; y *La Revue d'Orient*, 1862, новембар, стр. 327—345.

43. *Pisani Paul.* La Dalmatie de 1797—1815. Paris, chez Picard, 1893. Говорећи о Боци Которској и Далмацији, писац говори и о историји Црне Горе и њеној дипломатији пре сто година.

44. *Reclus Elisée.* *La Montagne Noire;* y *La Nouvelle Géographie universelle*, tome I, L'Europe méridionale, стр. 292.

45. *Rigondaut L. et P. Kauffmann.* Voyage à travers l'insurrection orientale; y *L'Illustration* за 1876 г., 11.

46. *Reinach G.* Etudes sur les peuples slaves de l'Europe orientale (t. IX): La Serbie et le Monténégro. Paris et Contances, in 8°, 1875.

47. *Rivière Albert.* *Note sur la Zadruga en Croatie;* y *Le Bulletin de la société de législation comparée*, 1888, јуни, стр. 595. Говори и о *Задрузи* у Црној Гори.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

48. *Toubeau*. La propriété et la famille au Monténégro, d'après le nouveau code civil; y *La Nouvelle Revue*, 1888, за јули.

49. *Vaclik Jean*. La souveraineté du Monténégro et le droit des gens moderne de l'Europe. In 8°, Leipzig, chez F. A. Brokhaus, 1858.

50. *Viollet Paul*. De la forme dite inokosna, de la famille rurale chez les Serbes et les Croates par V. Bogišić; y *La Revue critique d'histoire et de littérature*, 1885, tom. XX, стр. 505.

51. *Vivien de Saint-Martin*. Le Monténégro; y *Dictionnaire de Géographie universelle*, III vol., стр. 978.

52. *Yriart Charles*. Les bords de l'Adriatique et

Женева, 1893.

le Monténégro. Ouvrage contenant 257 gravures sur bois et 7 cartes. Venise. L'Istrie. Le Quarnero. La Dalmatie. Le Monténégro et la rive italienne. In 4°, 1877. Hachette et Cie. Paris. *)

*) Знамо за сигурно да нисмо забележили — јер нисмо имали доста времена — знатан број дела, нарочито књижевних и научних чланака о Црној Гори. За то ћемо се постарати, да наша будућа збирка буде потпунија. Лепо молимо још, на овоме месту, сваког оног, који буде знао какво дело из француске књижевности о српском народу, какав научни или књижевни чланак у којем француском часопису — да нас изволи известити, преко уредништва „Стражилова“. Ми ћемо му бити особито захвални.

Никола С. Петровић

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ

--- Чујемо, да ће скорим ући у штампу трећа књига Вукових нар. песама под редакцијом Стојановићевом. Исто тако, да су спремни за штампу ситнији граматички радови Вукови; редакција Пере Ђорђевића; биће две књиге. Ту ће доћи и сви чланци, који су изазивали Вука на одговор а можда и Даничићев: Рат за срп. језик и правопис. Напомињемо, да се не заборави на добре регистре.

+ „Весник српске цркве“, што ево четврта година излази у Београду, доноси у свесци 8 између осталог и оцену С. Ј. Никетића на брошуру Д. Руварца „Дробоцеки, Шпрослајер и Анђелић и некадашњи и данашњи Срби“, која је посебно оштампана из „Новога Времена“. Оцењивач је топло препоручује.

+ У овогодишњем „Ратнику“, листу за војне науке, новости и књижевност, излази лепа студија Новаковића „Стара српска војска, историске скице из дела „Народ и земља у старој српској држави“.

— Старо-бечејски прота Јован Борота јавља, да је рад да изда књижицу под натписом „Две исповести“, којој је „предмет наш црквено-просветни живот а садржина истинита преписка између једног сеоског свештеника и српског патријарха“. Преплатна је цена 30 новчића а последњи рок Никољ дан о. г.

— У издању књижаре Луке Јоцића у Новом Саду изашла је прва свеска „Српскога пчелара“, којег је саставио Јован Живановић. Цело дело изнеће око двадесет табака велике осмине, биће у њему илустрација а стојаће 1 фор. 60 новчића. Живановић приказује своје дело архимандриту Илиријону Руварцу, који је још пре петнаест година као ректор богословије у Карловцима подигао катедру из пчеларства у богословији, те тим учинио да се пчеларство сваким даном све већма и већма шири међу српски народ.

— У „Сарајевском Листу“ читамо, да је III књига „Гласника земаљског музеја у Босни и Херцеговини“ међу осталима довела и чланак Лазе Костића „Народно глумовање“

и расправу И. Руварца „Претпошљедња босанска краљица Катарина“.

— Матица Хрватска, разшиљући свој извештај о свом пословању за годину 1892, јавља, да ће ове године, осим осам књига, опредељених за Матичине чланове, у њену издању изаћи још и ове књиге: 1. Мусић: Повест грчке књижевности I.; 2. Мицкевић: Пан Тадија, превео, уводом и белешкама пропратио др Тома Маретић; 3. Хрватске народне песме. Први део: јуначке песме, књига прва, уредио др Иван Броз; 4. Хрватска песмарица од Клајића.

— У 10 броју „Књижевне Smotve“ приказани су Стојана Новаковића „Први основи словенске књижевности међу балканским Словенима“.

+ Дисертација младога професора географије на Великој Школи у Београду, др Јована Цвијића, угледала је пре краткога времена света. Натпис јој је „*Das Karstphänomen*“, а износи 114 страна велике осмине. Стаје два и по форинта

--- Зимског семестра ове године предаје на универзитету у Бечу *V. Jaruk*: упоредну синтаксу словенских језика, епску нар. појезију у Словена; у семинару ће се читати одабране нар. песме; *K. Jurček*: Словени и Византинци у првој половини средњег века; у семинару ће се читати српски летописи; *K. Strekelj*: компарација у слов. језицима; *Ф. Пастрик*: стара словенска граматика; *В. Волдрак*: карактеристика најстаријих црквено-словенских споменика.

+ Адалберт Шек превео је црногорски општи имовински законик на немачки. Превод је изашо на немачком у Берлину, под натписом „*Allgemeines Gesetzbuch über Vermögen für das Fürstentum Montenegro*“. На 74 стране обичне осмине је увод пишчев, а остале 192 стране сам имовински законик.

— Под натписом „Наше Доба“ почела је овога месеца у Златном Прагу излазити нова месечна ревија, коју уређују др Фр. Дртина, проф. др Ј. Кајнд и проф. др Т. Г. Масарик. У тој ревији излазиће чланци, расправе о домаћим, страним и социјалним питањима, реферати о уметности, фељтони, књижевне рецензије и преглед књига. Програм јој се састоји у

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

том, да чешку публику најподробније информише не само о свиком домаћем покрету и раду, него и о раду осталих народа. Особена ће се рубрика посветити домаћој, страниј и социјалној политици. Уредништво се нада, да ће та нова ревија, чију су потребност Чеси од вајкада осећали, за кратко време добити онај значај, какав сличне ревије у других народа већ одавна уживају.

— У 41 броју будимпештанског журнала „Revue d'Orient“ почео је Иван Иванић студију „L'industrie serbe“. У истом броју тога журнала има и чланак „Reformes agricoles en Serbie“.

— Од ове године на петроградском свенаучишту предаје др А. Пападопулос Керемеус средњу и новогрчку филологију. Предавања држи по допуштењу на новогрчком језику.

□ Paul Pisani, професор париског универзитета, написао је пре кратког времена књигу „La Dalmatie de 1797 à 1815“, коју је издао на свет париски књижевник Picard. Овде писац износи историју Далмације и Боке Которске од 1797—1815 год.; говори о утецају, који је имао владика Петар I на терпске покрајине, чија је историја и сувише скопчана са историјом Црне Горе. Ова је књига од велика интереса за српског читаоца још и по томе, што је учени професор у њој публикувао кореспонденцију црногорске дипломатије пре сто година, која је до сале била затрпана по многим библиотекама и архивима.

□ Луј Бридел, познати феминиста, о коме је било речи у нашем листу, штампао је у Bibliothèque de Philosophie contemporaine своје најновије дело „Les droits des femmes et le mariage“, где говори о данашњем брачном праву у свима знатнијим светским законодавствима; указује неправде, које чини жени данашње законодавство, и захтева озбиљну и правичну ревизију брачног права. Дело је изашло у издању париског књижевника Felix Alcan, а стаје фор. 2,50.

□ У Séances et travaux de l'Académie des sciences morales et politiques за 1893 год. а у јануарској књизи, на стр. 310, приказан је нови црногорски грађ. законик Тај је приказ саопштен Академији у седници од 5. Новембра 1892, професор Aisoe, члан тога института.

□ Пре неколико дана одржан је у Лондону конгрес новинара, на којем је било и представника француске штампе, на челу с Емилиом Золом. Познати романсер-реалиста одржао је говор пун значаја: „L'anonymat dans la presse“, који се може прочитати у целини у свима француским листовима од 22 и 23 септембра, а има и на српски преведен у „Виделу“, (бр. 113 и 114). У њему указује разлику, која постоји међу француском и енглеском штампом у погледу анонимности. Призиваје да анонимност даје силу и ауторитет енглеској штампи; али је ипак за то, као Француз, пристао потписивању радова, јер је разлика између француског карактера и енглеских обичаја велика. Код Француза је новинар једна индивидуалност, а код Енглеза он ишчезава пред снагом и величином листа. У Француској тежи да буде говорница, која би давала правац покрету, а у Енглеској врши улогу обична посредника. Зола је био у Лондону предмет многобројних овација, како од стране новинара, тако и од народа и месних власти.

□ У издању париског књижевника G. Masson-a изашла је прошле недеље књига: *En Orient et en Occident Paysages et croquis* par G. Daremberg. То су утисци са пута по јадранском приморју у Далмацији.

□ У Софији је почео излазити у месецу септембру нов политички лист „Юго-западна Бугария“. Уредништво јавља,

да ће сталан подлистак листу бити „Писемства по Македонија“, како би упознао бугарске читаоце оним радовима из стране књижевности, у којима се говори о Македонији. Тако су у првом броју почеле излазити путописне белешке од *фон Хаана*, „Путовање од Београда до Солуна“. Да ли ће се и после овога моћи читати у подлисцима наших политичких листова разне „Краљице ноћи“? Каква лекција!

— У часопису: *Rumänische Jahrbücher* излази интересантна расправа: *Die Gestaltung des rumänischen Volksglaubens*.

— У листу: *Die Reichswehr* (бр. 521) штампана је расправа о буни против Ибрахим-паше беглербега темишварског и о смрти његовој.

— Од октобра месеца излази под редакцијом Ђорђа Штајнхаузена „*Часопис за културну историју*“ („*Zeitschrift für Kulturgeschichte*“); њиме се замењује досадашњи часопис, који је био намењен само за немачку културну историју. Овај нови часопис излази у двомесечним свескама од пет табака, а стаје годишње десет марака. У првој свесци су ови чланци: „*Deutsches Geistesleben im späteren Mittelalter*“ (од Лампрехта, професора свенаучиног у Липсци), „*Thomas Campanella, Ein Dichterphilosoph der italienischen Renaissance*“, „*Sechszehn deutsche Frauenbriefe aus dem endenden Mittelalter*“ и „*Aus dem Vereinswesen im römischen Reiche*“. Уз ово долази низ белешака и оцена.

— *L'association litteraire et artistique internationale* држаће 24. о. м. р. свој овогодишњи конгрес и то у Барселони. На конгресу ће се том већати о овим питањима: о уговору међу издавачима и писцима; о уважању дела у Stationer Hall у Лондону; о књижевном праву власништва у јужним америчким слободним државама; о трајању права власништва за уметничка и књижевна дела; о праву власништва за архитектонске цртеже; о ограничавању уметничких и књижевних дела у Bureau international у Берну; о каталанској књижевности.

— У Бечу су у издању Аустрије изашла естетско-социјолошка истраживања дра Ант. Старе под натписом: *Драматургија*, приказана по католичким принципима. Писац је узео себи за задатак, да католичком клиру послужи како да јасније погледа на уметничко поље драме те се трудио да допринесе да се у католичкога клира створи суд „*de spectaculis*“. Предлаже и неке основне црте за реформу у католичком смислу.

— И Шилера већ граде плагијатором. Берлински листови јављају, како је неки баварски учењак нашао у државној библиотеци у Монакову рукопис драме, која је штампана у XVI веку а приказана год. 1430 у Цириху. Драма је натпис „*Вилхелм Тел*“ а по њој је — каже тај научењак — Шилер скоро од речи до речи удесио своју драму.

□ Још 1877 год. почео је излазити у Паризу *Le Dictionnaire de Géographie universelle* под уредништвом познатог географа Vivien de Saint-Martin-a. Уређивање тога великог географског речника наставио је други француски географ Louis Roussellet. У претпоследњој, петој књизи, која је изашла прошле године, на стр. 827—835 наводи се изврстан чланак о данашњој Србији. Слободно се може рећи, да је ово најпотпунији чланак о Србији до данас у француским речницима.

□ *La Bibliothèque universelle* је најстарији часопис на свету. Почео је излазити крајем прошлога столећа, под натписом: *Bibliothèque britannique*, доносићи у главном изводе из важнијих енглеских дела. У првим годинама овога сто-

лећа овај је часопис успео да прикупи око себе све знатније европске научнике и књижевнике, те је из дана у дан постајао све више моћно средство умне и моралне културе, старајући се, да многа доктринарска питања учини приступачним што већем броју читалаца, па је одмах за тим променио и назив са: *La Bibliothèque universelle*. На париској изложби 1878 године овај је часопис био једини, коме је досуђена највећа награда, златна медаља. Ну, има још нешто, што одликује овај часопис од његових другова из Америке и Европе, а то је: што у свакој месечној свесци има пет или шест хроника, политичких, књижевних или научних: из Париза, Немачке, Енглеске, Италије, Русије и Швајцарске, које су поверене компетентним писцима из тих земаља, како би странци са мање предрасуде говорили и писали о њиховим земљама. То је учинило те овај часопис, исто тако као *La Revue de deux mondes*, броји на стотину хиљада читалаца у старом и новом свету. *La Bibliothèque universelle* славиће 1896 године своју стогодишњицу. Ретка слава! — Изгледа нам, да наша интелигенција познаје веома мало овај часопис, и ако је до сада донео велик број чланака и студија о Србији и Српству. На другом месту, у нашој библиографији, донећемо тачно, шта је и у овоме часопису писано о нама. Овде пак бележимо оне радове, који изађоше 1889 године а који због своје важности заслужују да се још да нас спомену, кад то нису други раније учинили. Тако у јануарској свесци, стр. 5, налази се чланак Paul Seippel-а: *Le roi Milan et la situation politique en Serbie*; чланак, који је потекао из најлешних жеља, које писац гаји према Србији и српском народу. Други је чланак познатог слависте *Луја Лезера*: *Le peuple serbe, d'après de récentes publications*, у свесци за август, на стр. 235. Овај је чланак написан поводом Карићеве „Србије“, и студија René Millet-а и E. de Voghtgrave-а о *економским и трговинским приликама Србије*. Најинтереснији је трећи чланак, који је изашао у децембарској свесци, на стр. 432, од Constant Bodenheimer-а, *La situation économique en Serbie*. Ово је, можда, једина од најбољих економских студија о Србији у француској књижевности, које су нам дошле до руку. Наши добротвори из Србије, па баш и патријотска удружења, не би се огренили о лепо глас, који Српство треба да ужива на страни, кад би ову студију, уз дозволу самог писца а са неколиким исправкама, прештампали и разаслали свима знатнијим европским библиотекама, часописима и дневним политичким листовима. Тиме би зацело повећали наш углед на страни. Ма да је ова студија извршена са економског гледишта, ипак за то вири још по која предрасуда, резултат непознавања Србије. Ваљда не ће бити, као што писац вели на стр. 439, „да сиромашни великошколци из Србије заслужују свој насушни хлеб као трговачки помоћници, берберске калфе или као келнери“?!... Е, ово је да човек свисне од јада!

БЕЛЕШКЕ О УМЕТНОСТИ.

— Хрватско певачко друштво „Коло“ хоће да изда велику песмарицу, у којој би било до сто и педесет зборова за мушке гласове — све у партитурама — и која ће изнети до

двадесет и пет штампаних табака. Песмарицу ту уређује зборовођа „Коло“ Никола пл. Фалер а биће у њој најлешни зборови Лисинскога, браће Ајзенхута, В. Клајића, В. Јуста, Ф. Грбића, В. Коландера, Ф. Ш. Кухача, Ивана пл. Зајца, Славољуба Лжичара, Ф. С. Вилхара, А. Хајдриха, В. Ипавца, Камила Машека и других. Чудимо се, како то Јенко, Хоррејшек и још многи други нису завредили да им композиције изађу у тој песмарици. Та ваљда и њихова дела спадају међу „најбоље и најрађе рјеване складбе“!?

— У краљевском позоришту у Копенхагну приказана је крајем прошлог месеца први пут Чајковскога опера „Јоланта“. Ново то дело веома се допало. На приказ су очекивали и рускога цара, но није дошао.

— Пјетро Маскањи, генијални компониста „Кавалерије рустикане“, није задовољан својим музичким успесима те је отишао међу драмске песнике и написао трагедију под натписом „Теодосија“, коју ће у Милану приказати дружина Новелијева.

— Сара Бернардова вратила се са турнеје по јужној Америци награђујући Париз. Једном уреднику листа „Gaulois“ изјавила је, да је гостовањем по јужној Америци постигла највећи успех и у уметничком и у материјалном погледу. У Рију де Јанејро морала је са дружином својом за време бомбардмана три дана и три ноћи провести у пристаништу у највећем узбуђењу. Крајем овог месеца отвориће *Renaissance*-позориште, које је купила, комадом Жила Ламетра под натписом „Les rois“. Другом неком новинару причала је, да је као највећи доходак на својој турнеји за једно вече добила 72.000 франака. У толико је лакше могла онда поднети губитак адиђара у вредности 250000 франака. Са свим обилно ваиме приповеда, да јој је накит отео једаред за ручком у Рију де Јанејро неки злочинац, који је најпре учинио те је онесвесла.

— Сметанина опера „Нубићка“ тако је успела у Лајпцигу пре недељу дана, да се управитељ ондашњег позоришта одмах по свршетку приказа решио, да набави право приказивања и за Сметанина „Далибора“.

— Сметанина „Продана невеста“ давана је у последње време на кр. опери у Будимпешти и у градском позоришту у Франкфурту на Мајни. На оба је места потпуно успела.

— Музички издавач и импресаријо Сонцоњо дао је у миланском свом двору саградити позориште од гвожђа, у којем ће се нове опере, које он изда, приказати, пре но што буду јавно приказане, да би им окушао дејство. Сонцоњо хоће да идуће године приликом изложбе за радништво, историју, рекламе, спорт и т. д. у Милану гостима даде прилику, да у његову домаћем позоришту буду на приказима таквих опера.

— А. Сријемац (Андрија Сегеди), управитељ грчко-католичког семеништа у Загребу, издаје под натписом „Јека“ збирку „gotovo samih domorodnih što hrvatskih, što slovenskih pjesama“, које су „namijenjene mladeži našoj u najnježnijim godinama, našoj djeci u srednjim školama“. Песме су удешене за мешовит збор.

— У Загребу је пре три дана умро интенданат народног земаљског казалишта Јосип Кнајвел, који је нашем свету овде познат од двадесетпетгодишњице српског народног позоришта. Поживео је 56 година.

САДРЖАЈ: Песништво: Стари мач. Аићео. Једна задевица. Мрки Вук. — Уметност: Савремена питања из уметности. — Књижевност: Прилози за библиографију: „Српство у француској књижевности“. — Ковчежић: Књижевне белешке. Белешке о уметности.